

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV

ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM

RÓMSKY JAZYK A LITERATÚRA

(Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia)

PRÍLOHA ISCED 2

Posúdila a schválila ÚPK pre rómsky jazyk a literatúru a rómske reálie

Bratislava 2011

ÚVOD

Vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry na druhom stupni základných škôl prispieva k formovaniu osobnosti žiaka a preto je veľmi dôležité, aby v procese učenia rómskeho jazyka a literatúry zohrávali významnú úlohu tradičné rómske spôsoby odovzdávania vedomostí a poznatkov prostredníctvom rozprávania príbehov, piesní a hádaniek. Týmto spôsobom sa rómsky jazyk a literatúra stáva pre žiakov zaujímavým predmetom.

Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka a literatúry pre školský stupeň ISCED 2 - nižšie sekundárne vzdelávanie je založený na kľúčových spôsobilostiach, ktoré zahŕňujú komplex vedomostí a znalostí, spôsobilostí a hodnotových postojov umožňujúcich jednotlivcovi poznávať, účinne konať, hodnotiť, dorozumievať sa a porozumieť si, začleniť sa do spoločenských vzťahov a osobnostne sa rozvíjať.

Cieľom obsahového a výkonového štandardu rómskeho jazyka a literatúry pre školský stupeň ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie je stanoviť rámcové požiadavky na jazykové kompetencie žiakov druhého stupňa základných škôl (jazyková úroveň A 2) v súlade s medzinárodnými odporúčaniami Rady Európy pre vyučovanie a učenie sa cudzích jazykov a Rámcovým vzdelávacím programom rómskeho jazyka vypracovaný v spolupráci s Európskym fórom Rómov a kočovníkov.

1. Výchovo – vzdelávacie ciele

Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka a literatúry pre školský stupeň ISCED 2 - nižšie sekundárne vzdelávanie obsahuje požiadavky pre začiatočníkov aj pokročilých žiakov. Za začiatočníkov sa považujú žiaci, ktorí sa začali učiť rómsky jazyk v škole. Za pokročilých sa považujú žiaci, ktorí sa učili jazyk doma ako svoj materinský jazyk. Pokročilí žiaci majú zvládnuť všetky požiadavky pre začiatočníkov a okrem toho i osobitné požiadavky pre pokročilých.

Rómsky jazyk tak ako ostatné cudzie jazyky prispievajú k pochopeniu a objavovaniu tých skutočností, ktoré presahujú oblasť skúseností sprostredkovaných štátnym jazykom. Vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry sleduje tieto základné výchovno-vzdelávacie ciele:

- prekonávať komunikačné a etnické bariéry medzi majoritou a rómskou minoritou a tak prispievať k zvýšeniu mobility žiaka v jeho osobnom živote, v ďalšom štúdiu a napokon aj na trhu práce;
- poznávať prostredníctvom rómskeho jazyka a literatúry odlišnosti v spôsobe života ľudí iných krajín a poznávať ich odlišné kultúrne tradície;
- prehlbovať vedomostí a vzájomného medzinárodného porozumenia a tolerancie a vytvárať podmienky pre spoluprácu škôl na medzinárodných projektoch;
- podporovať otvorenejší prístup k potrebe a nutnosti udržiavať a študovať aj tento jazyk s cieľom uchovania identity Rómov.

Vyučovanie predmetu Rómsky jazyk a literatúra je možné zaradiť do výučby v ročníkoch 5. až 9. základnej školy a 1. až 5. ročníka osemročného gymnázia. Vychádza z obsahu vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia a nadväzuje na výučbu slovenského jazyka. Komunikácia a rozvoj kompetencií v rómskom jazyku a literatúre sú dôležité pre podporu mobility v rámci Európskej únie a umožňuje občanom plne využívať slobodu pracovať a študovať v niektorom z jej členských štátov. Vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry vytvára podmienky pre nadpredmetové a medzipredmetové vzťahy, ktoré pomáhajú učiacim sa chápať vzťahy medzi jednotlivými zložkami okolia a sveta, v ktorom existujú.

2. Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka a literatúry

Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka a literatúry pre školský stupeň ISCED 2 - nižšie sekundárne vzdelávanie vymedzuje základné požiadavky na vedomosti a zručnosti, ktoré majú vedieť preukázať žiaci druhého stupňa základnej školy a žiaci 1. až 5. ročníka gymnázia s osemročným štúdiom. Obsahová časť vzdelávacieho štandardu určuje minimálny obsah vzdelávania. Výkonová časť je formulácia výkonov, ktorá určuje, na akej úrovni má žiak dané minimálne učivo ovládať a čo má vykonať.

2. 1 Obsahový štandard

Obsahom výučby rómskeho jazyka a literatúry je formovanie, rozvíjanie a sústavné prehĺbovanie vedomostí a zručností predovšetkým zameraných na: 1) gramatiku a slovnú zásobu rómskeho jazyka; 2) počúvanie, čítanie, ústnu interakciu, samostatný ústny prejav a písomný prejav na jazykovej úrovni A 2; 3) poznania pôvodu rómskeho jazyka a jeho súčasného používania; 4) uvedomeniu si základných jazykových rozdielov medzi rôznymi dialektmi rómskeho jazyka a štandardizovaným rómskym jazykom.

Témy v základných tematických okruhoch sú zamerané na dosiahnutie jazykových kompetencií na úrovni A 2 v oblasti rodiny, spôsobu bývania, dodržiavanie vlastného denného režimu, cestovania, zdravotnej starostlivosti, voľného času a záľub atď. Vyučovanie má preto prebiehať na základe naratívnych textov, ktoré navodzujú situácie blízke zážitkom žiakov. Dôraz sa kladie na počúvanie, porozumenie, imitovanie a primeranú reakciu. Veľmi dôležitá je pozitívna motivácia žiakov. Učiteľ sám rozhoduje o rozsahu slovnej zásoby pri jednotlivých tematických okruhoch, ako aj o pracovnom tempe na hodinách rómskeho jazyka a literatúry. Poradie jednotlivých tematických okruhov a bodov v tematických okruhoch nie je záväzné. Jednotlivé okruhy sa môžu spájať a prelínať.

- **Osobná charakteristika**

- Meno, adresa, národnosť, dátum narodenia, pohlavie, stav
- Rodina – rodičia, súrodenci, starí rodičia, ďalšia rodina
- Popis osoby – vlastnosti, vzhľad, obliekanie
- Plány a želania

- **Dom a bývanie**

- Naš byt (dom)
- Moja izba, zariadenie izby
- Rodné mesto (dedina)
- Život v meste (na vidieku)

- **Denný režim**

- Môj pracovný deň
- Čo robievam popoludní
- Ako trávim večer
- Môj víkend

- **Škola**

- Naša trieda (škola)

- Môj obľúbený (neobľúbený) predmet
- Budúce povolanie

- **Cestovanie**
  - Dopravné prostriedky
  - Ako by som predstavil Slovensko zahraničným kamarátom
  - Krajiny, mestá, ktoré som navštívil (krajiny, ktoré ma zaujali v TV)
  - Krajiny, ktorých jazyk sa učím
  - Orientácia v meste

- **Človek a spoločnosť**
  - Ľudské vlastnosti
  - Môj kamarát (spolužiaci)
  - Pozvánka, list, pohľadnica
  - Sviatky (Vianoce, Veľká noc)
  - Idoly a vzory
  - Medzil'udské vzťahy (tolerancia, predsudky, priateľstvo, láska, dospievanie)
  - Moja vlasť – iné krajiny, iní ľudia
  - Kriminalita mládeže, drogy, násilie

- **Starostlivosť o zdravie**
  - Ľudské telo
  - Zdravý životný štýl
  - Šport
  - U lekára

- **Obchody**
  - Druhy obchodov
  - Nakupovanie, vreckové

- **Stravovanie**
  - Druhy jedál a nápojov
  - Zdravá strava
  - V reštaurácii
  - Varenie doma
  - Oslava narodenín

- **Služby**
  - Pošta
  - Telefonovanie
  - Hotel
  - Na stanici (na letisku)
  - e-mail, internet

- **Príroda**
  - Zvieratá – domáce a voľne žijúce
  - Rastliny
  - Životné prostredie, ekológia

- **Voľný čas a zábava**
  - Záujmová činnosť
  - Hudba
  - Časopisy a knihy
  - Oblíbený TV program, film
  - Prázdniny

- **Čas a počasie**
  - Vyjadrenie času, dátumu
  - Ročné obdobia
  - Počasie
  - Svetové strany

2. 2 Výkonový štandard

Žiaci po ukončení školského stupňa ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie by mali dosiahnuť jazykovú úroveň A 2. Na úrovni A 2 je žiak schopný používať jednoduché každodenné zdvorilostné formy pozdravov a oslovení, zvítať sa a opýtať ako sa má jeho partner, reagovať na novinky, zvláda veľmi krátke zdvorilostné rozhovory, pýta sa a odpovedá na otázky týkajúce sa jeho záľub, pozýva a prijíma pozvania, diskutuje o tom, čo sa bude robiť, kde sa pôjde a vie si dohodnúť stretnutie. Aj na tejto úrovni nájdeme deskriptory, ktoré sa zameriavajú na zvládanie každodenných životných situácií: jednoduché transakcie v obchode, na pošte alebo v banke, získanie jednoduchých informácií o cestovaní, používanie verejnej dopravy: autobusu, vlaku, taxíka, požiadanie o základné informácie, požiadanie a poskytnutie informácií, ako sa niekam dostať, požiadanie a poskytnutie vecí a služieb každodennej potreby.

Žiak na úrovni A 2 je pri počúvaní schopný porozumieť stále väčšiemu počtu každodenných fráz a slov s vysokou frekvenciou, najmä ak majú pre neho okamžitý osobný význam, je schopný tiež zachytiť pointu krátkych a zreteľných oznámení. Pri čítaní vie porozumieť veľmi krátkym jednoduchým textom a nájsť špecifické predvídateľné informácie aj v textoch, ktorým úplne nerozumie (napr. písomné oznamy a pokyny). Pri ústnej interakcii je schopný vykonávať jednoduché a rutinné úlohy, ktoré zahŕňajú priamu výmenu informácií a vie sa zúčastniť aj na veľmi krátkej spoločenskej konverzácii. V ústnom prejave je schopný používať série fráz a viet na jednoduchý opis svojej rodiny a iných ľudí, bydliska, školy a svojich najdôležitejších voľnočasových záľub. Vie napísať krátke jednoduché oznamy a veľmi jednoduchý osobný list. Pri spontánnom používaní jazyka dokáže používať základné vetné vzory a naspamäť naučené frázy na výmenu obmedzeného rozsahu informácií vo veľmi jednoduchých každodenných situáciách. Má dostatočnú slovnú zásobu na vyjadrenie

základných komunikačných potrieb a vie spájať frázy pomocou jednoduchých konektorov. Vie správne používať niektoré jednoduché konštrukcie, ale zároveň sa ešte stále niekedy dopúšťa základných chýb.

Hlavným cieľom vyučovania rómskeho jazyka a literatúry na druhom stupni základných škôl je naučiť žiakov dorozumieť sa v jazyku na kompetenčnej úrovni A 2. Žiaci tak budú mať viac možnosti uplatňovať rómsky jazyk pri počúvaní, čítaní, ústnej interakcii, samostatnom ústnom prejave a písomnom prejave.

Jazyková úroveň	A 2
Počúvanie 	<ul style="list-style-type: none"> - Žiak dokáže porozumieť frázam a najbežnejšej slovnej zásobe vo vzťahu k oblastiam, ktoré sa ho bezprostredne týkajú (napríklad základné informácie osebe a rodine, nakupovaní, miestnej oblasti, zamestnaní). - Žiak dokáže efektívne počúvať a zachytiť logickú štruktúru textu. - Žiak dokáže po vypočutí krátkeho príbehu tvoriť hypotézy, čo bude ďalej nasledovať. - Žiak dokáže po vypočutí krátkeho textu vybrať základné informácie, ktoré následne vie porovnávať a analyzovať.
Čítanie 	<ul style="list-style-type: none"> - Žiak dokáže pochopiť zmysel v krátkych, jasných a jednoduchých správach a oznámeniach. - Žiak dokáže čítať veľmi krátke jednoduché texty, nájsť konkrétne predvídateľné informácie v jednoduchom každodennom materiáli, ako sú napríklad prospekty, noviny. - Žiak dokáže kriticky zhodnotiť prečítaný text a zaujať k nemu stanovisko (súhlasné, nesúhlasné). - Žiak dokáže získať potrebné informácie z rôznych informačných zdrojov.
Ústna interakcia 	<ul style="list-style-type: none"> - Žiak dokáže nadviazať základnú spoločenskú konverzáciu tak, že použije najjednoduchšie spôsoby vyjadrenia zdvorilosti. - Žiak dokáže pozdraviť, aj rozlúčiť sa, predstaviť sa, poďakovať, ospravedlniť sa, atď. - Žiak dokáže komunikovať v jednoduchých a bežných situáciách vyžadujúcich jednoduchú a priamu výmenu informácií o známych témach a činnostiach. - Žiak dokáže zvládnuť veľmi krátke spoločenské kontakty.
Samostatný ústny prejav 	<ul style="list-style-type: none"> - Žiak vie použiť sériu fráz a viet na jednoduchý opis svojej rodiny a ostatných ľudí, životných podmienok, svojho vzdelania a svojej terajšej alebo nedávnej práce. - Žiak dokáže voľne preložiť či pretlmočiť základné informácie z vypočutého a prečítaného textu.
Písomný prejav 	<ul style="list-style-type: none"> - Žiak dokáže napísať krátke jednoduché oznámenia a správy vzťahujúce sa na jeho bezprostredné potreby. - Žiak dokáže napísať veľmi jednoduchý osobný list, napríklad poďakovanie.

3. JAZYKOVÝ SYSTÉM

3. 1 Lexika, morfológia a syntax

Lexika – 1) žiak si rozšíri slovnú zásobu minimálne o ďalších 600 slov produktívne a najmenej o 100 slov receptívne; 2) žiak si rozšíri slovnú zásobu aj o základnú odbornú terminológiu podľa záujmov žiakov a ich profesijnej orientácie. Žiak na jazykovej úrovni A 2 dokáže rozširovať vlastnú slovnú zásobu samoštúdiom v súlade s jeho profesionálnou orientáciou aj vzhľadom na to, že tematické okruhy na 2. stupni základnej škole sú rozšírené o medziľudské vzťahy, globálne problémy, spoločenské problémy, masmédiá a budúce povolanie.

Morfológia a jej tematické okruhy:

- Člen – použitie člena pre ženský a mužský rod, použitie člena v množnom čísle a pri osobných menách a priezviskách.
- Podstatné mená – všeobecné a vlastné podstatné mená, skloňovanie podstatných mien.
- Funkcie pádov – Nominatív, Vokatív, Akuzatív, Datív, Lokatív, Ablatív, Inštrumentál, Genitív, Nepriamy pád.
- Prídavné mená – tvorenie prídavných mien (pravidelné a nepravidelné) a stupňovanie prídavných mien (tri stupne prídavných mien).
- Zámená:
  - osobné zámená (me, tu, jov, joj, amen, tumen, jon);
  - prívlastňovacie – prívlastkové zámená (miro/i/e, tiro/i/e, leskro/i/e, amaro/i/e, tumaro/i/e, lengro/i/e);
  - prívlastňovacie zámená zvrätne (peskero/i/e – svoj/svoja/svoje, pengero/i/e – svoji/svoje/svoje);
  - neutrálne ukazovacie zámená a ich najčastejšie spojenia (napr. (k)oda - (k)odi – (k)oja – ten/to, tá a ich tri stupne);
  - zámená na označenie vzdialenosti ((k)ada – tento, (k)oda – tamten, oka – onen, oka d'ives – minule - nedávno, naposledy, oka kurko – minulý týždeň, oka berš – vlani, oka aver berš – predvlani);
  - opytovacie zámená (ko, so, savo, kaj a podobne);
  - neurčité zámená (vareko - niekto, vareso - niečo, varekana - niekedy, vare(k)haj – niekde/niekam, kokamel - ktokoľvek, sokamel – čokoľvek, kanakamel – kedykoľvek, kajkamel – kdekoľvek);
  - záporné zámená (ňiko – nikto, ňi(k)haj – nikde/nikam, ňisar – nijako, ňisavo – nijaký/žiadny);
  - vzťažné zámená (napr. so, savo, vyjadrenie vzťahnosti zámennou príslovkou kaj).
- Číslovky: základné, radové, násobné.
- Odvodzovanie prísloviak – a) príslovky času a častosti deja napr. adad'ives, ra'i, idž, tajsa, imar, akana, pa'is, b) príslovky miesta napr. adaj, odoj, avri, andre, khere, c) príslovky spôsobu a miery napr. lačhes, šukares, lokes. Žiaci by mali poznať tvorenie prísloviak a vedieť ich aj používať:
  - Príslovky neodvodené (čirila – kedysi, predtým, dávno – sig – rýchlo, skoro, dur – ďaleko, avri – vonku, von, but – mnoho, veľa, dlho).
  - Príslovky odvodené od predložiek a podstatných mien príponou –e (odpovedajúce na otázky kaj? – kde?/ kam?, kana? – kedy?: tel – pod, tel-e – dole/dolu, jevend – zima, jevend-e – v zime). Príslovky s príponou –e (vaš-e a paš-e odvodené od predložky vaš a paš). Príslovky s príponou –i (rať-i - večer/v noci odvodené od slova rat – noc).
  - Príslovky odvodené odpovedajúce na otázku khatar? – odkiaľ? príponou – al (tel – pod, tel-al – zdola/zospodu, pindro – noha, pindr-al – nohami oproti sebe).

- Príslovky odvodené od pôvodných prídavných mien príponou –es (pharo – ťažký, phar-es – ťažko/sotva/neľahko).
- Príslovky odvodené od prevzatých prídavných mien príponou – ones (moderno – moderný, modern-ones – moderne).
- Príslovky odvodené od prevzatých prídavných mien označujúcich národnosť príponou –a (serviko/slovačiko – slovenský, servik-a/slovačik-a – po slovensky).
- Predložky so širším významom (andre, ke, kije, paš).
- Spojky - prirad'ovacie a podrad'ovacie (u, the, kaj, hoj).
- Slovesá - sponové sloveso som, sal, hino, hiňi, sam, san, hine.
- Perfektum, imperfektum, préteritum (minulý čas), présent (prítomný čas) a futúrum (budúci čas) sloviess I., II. a III. triedy.
- Sloveso - te jel.
- Modálne slovesá - šaj, našťi, musaj.
- Tvary základných nepravidelných sloviess a slovesný spôsob.

Syntax – vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry na 2. stupni základnej školy (jazyková úroveň A 2) sa zameriava na osvojenie si: a) postavenia nepriameho podmetu vo vete - napr. Man hin čhavo.; b) postavenia príslovkového určenia vo vete - spôsobu, miesta a času; c) vetných konštrukcii na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania; d) vetných konštrukcii na vyjadrenie prosby a zdôrazňovanie príkazu - Av ča arde! Pod' sem, prosím (ťa)!; e) spôsobu tvorenia otázok z hľadiska intonácie; f) spôsobu tvorenia otázok na podmet a ostatné vetné členy; g) spôsobu tvorenia krátkych prídavných otázok - napr.: Jov nasvalo, na?); h) spôsobu vyjadrenie záporu - zápor pri plnovýznamových slovesách a zápor pomocou menných a príslovkových výrazov: na, ňiko, nikana a podobne.

Žiaci majú osvojené:

- základné pravidlá tvorby súvetí: vzťazných, časových, účelových, prípustkových;
- základné pravidlá tvorby podmienkových viet;
- používanie priamej a nepriamej reči.

3. 2 Výslovnosť a pravopis (Ortoepia a ortografia)

Žiaci si na 2. stupni základnej školy rozvíjajú, precvičujú, upevňujú pravidlá správnej výslovnosti a pravopisu. Žiaci majú osvojené znaky fonetického prepisu - slovenská a medzinárodná transkripcia. Žiaci vedia správne vyslovovať slová podľa fonetického prepisu a odhadnúť výslovnosť na základe získaných vedomostí.

Žiaci dôsledne používajú:

- prízvuk na predposlednej slabike fonetického celku;
- prízvuk na tretej slabike od konca pri troj- a viacslabičných tvaroch mien (genitívne tvary a privlastňovacie zámená);
- viazanú výslovnosť: so oda hin – s'oda hin, ke amende – k'amende;
- zásady správnej výslovnosti neznelých aspirantov: čh, kh, ph, th;
- dialektologické rozlíšenie výslovnosti ľ-j, ď-dž, ť-č .

Žiaci vo výslovnosti rozlišujú a používajú výslovnosť stiahnutých slovesných tvarov: kerava – kerá. Žiaci poznajú: 1) rozdiely vo výslovnosti jednotlivých variet, rozdielnu výslovnosť koncovej hlásky v: gav/f/u; 2) správnu výslovnosť znelých hlások na konci slov: napr. výslovnosť g – k, d – t; 3) správnu intonáciu v rôznych opytovacích vetách (zist'ovacie, opytovacie, vylučovacie); 4) odlišnosti intonácie v krátkych otázkach.

3. 3 Texty

- *Texty na počúvanie*: krátke príbehy, filmy, divadelné hry, rozhovory, piesne, básne, rýmovačky, riekanky.
- *Texty na čítanie*: dialogické texty, ilustrované literárne texty (príbehy zo života Rómov, rozprávky, básne, divadelné hry), zábavné texty (rómske hádanky, vtipy, kvízy, zábavné príbehy, jazykolamy,...).
- *Médiá*: učebnica, časopis, noviny, internet.

4. Záver

Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka a literatúry je určený pre nižšie sekundárne vzdelávanie, v ktorých sa výučba predmetu rómsky jazyk a literatúra začína v 5. až 9. ročníku základnej školy a v 1. až 5. ročníku osemročného gymnázia. Obsahový a výkonový štandard vymedzuje ciele vyučovania rómskeho jazyka a literatúry a základné rámcové učivo. Učiteľ rómskeho jazyka a literatúry si ich dotvára a modifikuje v súlade s charakterom danej skupiny žiakov a so zvoleným učebným materiálom. Základným znakom vyučovania predmetu rómsky jazyk a literatúra v 5. až 9. ročníku základnej školy a v 1. až 5. ročníku osemročného gymnázia je komunikatívna orientácia, pretože v oblasti Jazyk a komunikácia ide prirodzene o rozvíjanie komunikačných schopností žiakov. Ide o chápanie jazyka ako nástroja myslenia a komunikácie medzi ľuďmi, o zámerné preferovanie rozvoja komunikačných kompetencií, ktoré budú istým teoretickým i praktickým východiskom pre ďalšie rozvíjanie v ostatných vyučovacích predmetoch s ohľadom na ich špecifické potreby. Najväčší akcent sa pritom kladie na vlastnú tvorbu jazykových prejavov, prácu s informáciami, čitateľskú gramotnosť, schopnosť argumentovať a podobne.

Rómsky jazyk a literatúra rozvíja schopností žiaka poznávať svet a zmocňovať sa ho esteticko-umeleckými prostriedkami. Najdôležitejším prvkom v rámci literárnej výchovy je sústredenie dôrazu na čítanie ako všestranné osvojovanie umeleckého textu. Cieľom sa stáva rozvoj čitateľských schopností, ktoré ďaleko presahujú aspekt technického zvládnutia čítaného textu a smerujú k prijatiu jeho obsahu.

Metodické postupy na dosiahnutie výchovno-vzdelávacích cieľov si učiteľ volí sám. Za efektívne metódy vyučovania rómskeho jazyka a literatúry považujeme konverzačné cvičenia, dialógy, rozhovory a jazykové hry. Vyučovacia hodina má byť rozčlenená na kratšie, často sa striedajúce činnosti. Gramatika sa má preberať paralelne s jednotlivými témami.

Učiteľ má vo vzťahu k žiakovi pristupovať neformálne, bez príkazov a zákazov. Žiak sa má cítiť uvoľnene, bez strachu a stresu zo skúšania. Učiteľ má podporovať záujem žiaka o rómsky jazyk a literatúru napríklad rôznymi obrázkami, prehrávaním krátkych príbehov a nahovorených textov s poučným charakterom so zámerom využiť jeho prirodzenú zvedavosť. Dôležitým predpokladom úspešného pestovania ústneho i písomného vyjadrovania je motivácia žiaka. Nie je potrebné žiaka upozorňovať na jeho vedomostné nedostatky, ale naopak, dávať žiakovi priestor na jeho sebarealizáciu a sebazdokonaľovanie, tak aby žiak pociťoval potrebu niečo povedať, aby sa vedel správne vyjadriť bez strachu zo zlej odpovede. Preto overovanie vedomostí žiaka má prebiehať hravou formou. Zisťujeme prírastok vedomostí žiaka, jeho vyjadrovacie schopnosti, sociálne správanie a jazykové zručnosti. Učiteľ má viesť žiaka k správne hodnoteniu seba samého ako aj k hodnoteniu spolužiakov. Je vhodné využívať kontrolné záznamy typu "viem"/ "dokážem" (Európske jazykové portfólio) umožňujúce stanoviť si cieľ štúdia, monitorovať pokroky a hodnotiť výsledky.